

tion with Japanese intelligence for further support from the official Tokyo side of the project of creating the Ukrainian Far Eastern Republic (a buffer state entity and a bridgehead for the deployment of a full-scale struggle on the territory of greater Ukraine occupied by the Soviet authorities for the further acquisition of Ukrainian independence). The scientific novelty of the obtained results is that, for the first time in an academic context, an attempt is made to investigate the radicalization of the views and intentions of the UNR SC in exile in the 1930s of the 20th century, a general comparison of the activities of the leaders of the UNR SC in exile and representatives of the «Istanbul Platform» with the leaders and representatives of the OUN and illustrated their parallel movement in the direction of realizing Ukrainian Far Eastern ambitions, establishing cooperation with Japanese intelligence, diplomatic circles of Japan and official Tokyo.

Key words: «Istanbul Platform», Mursky, Pchelinska, Zabello, Iimura, memorandum, intelligence, residency, emigration, propaganda, intelligence reports, Green Wedge, Public history.

Отримано: 08.11.2022 р.

УДК 94(498)«1927-1931»:329.17

DOI: 10.32626/2309-7086.2022-19.242-259

Ігор Піддубний

ORCID 0000-0002-9453-5481

доктор історичних наук, доцент

Чернівецький національний університет

імені Юрія Федьковича

ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТА ПОЧАТКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ ГАРДИСТСЬКОГО РУХУ В РУМУНІЇ

Мета статті – на основі доступної джерельної бази та наукового доробку дослідників простежити процес зародження та розгортання діяльності румунського Легіонерського руху, очоленого К.З. Кодряну. Після Першої світової війни у королівстві Румунії в його нових межах та із загальним виборчим правом на тлі традиційних політичних партій почали з'являтися нові політичні рухи та організації. В основу низки правих рухів було покладено консервативну ідею православ'я та ромінізму, які поєднувалися з різноматнітними, іноді терористичного характеру, способами досягнення політичної мети. Поява Легіону архангела Михаїла стала результатом розвитку студентського націоналістичного руху та діяльності Ліги націонал-християнського захисту. В основу діяльності було покладено принцип захисту титульної нації на основі ідей традиціоналізму, антисемітизму. Задум створити організацію на засадах елітарності поєднувався на початку діяльності зі спробами здобути опору на прихильників руху в межах країни. Структура організації була побудована за принципом військової організації з обов'язковим дотриманням дисципліни. Розширення організації у 1930-х роках проводилося на основі засад закладених у період існування Легіону архангела Михаїла.

Ключові слова: Румунія, Корнеліу Зеля Кодряну, традиціоналізм, Легіонерський рух, Легіон архангела Михаїла, антисемітизм.

Постановка проблеми. Період 1920-х років позначився появою нових політичних рухів, які в основу своєї діяльності ставили звернення до християнських цінностей, відстоюючи при цьому права державної нації, які вважали порушеними представниками інших націй всередині країни. Серед таких ультранационалістичних організацій в королівстві Румунії виділилися члени Залізної гвардії, організації, яка сформувалася в результаті діяльності Легіону Архангела Михаїла, молодіжної організації, що виокремилася 1927 р. зі складу Ліги націонал-християнського захисту. В цій організації символами стали як архангел Михаїл, так і її керівник К.З. Кодряну, тоді як головною своєю метою члени організації вважали повернення прав румунів на свою країну. Діяльність Легіону архангела Михаїла, а пізніше Залізної Гвардії, вплинула на ситуацію в Лізі націонал-християнського захисту, де розгорнули діяльність за привернення молоді у склад організації та на ситуацію в студентському русі, на формування поглядів румунської інтелігенції.

Джерельною базою для написання статті стали архівні матеріали з фондів Національного архіву Румунії, а саме Національного центрального історичного архіву (Arhivele Naționale Istorice Centrale). Тут зосереджені справи у фондах Генеральної дирекції поліції, що відображають діяльність політичних партій та течій, що діяли на території королівства у період між двома світовими війнами. Особливості умов діяльності регіональних організацій простежуємо за справами, що містяться у повітових дирекціях Національного архіву Румунії, зокрема Дирекції повіту Сучава (Serviciul județean al Arhivelor Naționale Suceava), а також у Державному архіві Чернівецької області. Іншим джерелом виступають спогади учасників легіонерського руху, в першу чергу організатора руху К.З. Кодряну, де знаходимо докладний опис діяльності «капітана», його думки і реакцію на ситуацію [21]. Деякі важливі моменти, які відображають ставлення громадськості до Легіонерського руху зафіксовані і у спогадах Н. Йорги [22]. Важливим джерелом інформації виступає преса, адже діяльність легіонерів на самому початку викликала певне зацікавлення, як і була засобом висловлення ідей, що підкреслює діяльність І. Моци.

Серед досліджень, які аналізують період зародження Легіонерського руху знаходяться роботи радянського історика М. Лебедева, які побудовані на принципі доказу невідворотності загибелі даного руху (Лебедев, 1968; Лебедев, 1976). Близьким за змістом є оцінка руху, заснованого К.З. Кодряну і у роботах румунських істориків І. Агріороайей, Ф. Неделку. Докладніше до вивчення Легіонерського руху історики підійшли у 1990-х – 2000-х роках, результатом чого стали роботи А. Васільченко, Р.Ф. Бружі, К. Йордакі, З. Орня, Р. Кларка та ін. Роботи кінця ХХ та першої чверті ХХІ ст. за змістом і спрямуванням суттєво відрізняються від досліджень другої половини ХХ ст. накопиченим матеріалом та намаганням пояснити підстави діяльності учасників Легіонерського руху.

Мета дослідження. На основі доступної джерельної бази та наукового доробку дослідників простежити процес зародження та розгортання діяльності румунського легіонерського руху, очоленого К.З. Кодряну.

Виклад основного матеріалу. Період з кінця 1910-х до кінця 1920-х рр. для Румунії став часом формування «нової генерації» і роком завершення та-

кого формування вважають 1927 р., який румунський дослідник З. Орня асоціював з появою циклу із 12 фейлетонів М. Еліаде «Itinerarul spiritual», які вийшли в «*Cuvântul*». Цю публікацію дослідник відзначив як таку, що згуртувала навколо себе покоління 20-25-літніх. Для них стало звичним повернення до християнства, до церкви, адже самі називали православну віру автентичною. М. Еліаде виступає в цей час автором, що заявляє про бажання молоді ефективного християнства. При цьому З. Орня справедливо відзначає, що група, яку він асоціює з «ною генерацією», не була єдиною у своїх діях, хоча в результаті значна її частина приєдналася згодом до гардистів. Врешті серед представників покоління окрім М. Еліаде, були М. Вулкенеску, П. Стеріан, Д. Ботта, Е. Чоран, К. Нойка, А. Голопенція, А.Г. Сталь, І.І. Кантакузіно, А.К. Тель, М. Полігроніаде, М. Себастьян, П. Комарнеску, І. Жіану, Т. Вледеску, П. Цуця, Т. Герсені й інші. Утворення групи приписували діям Н. Йонеску, що одночасно створило умови для появи цілого ряду газет такого напрямку: «*Floarea de Foc*», «*Credința*», «*Dreapta*», «*Ideea Românească*», «*Decembrie*», «*Axa*» й інші. Потрапили до групи «ною генерації» і творчі люди, які не були придатні до подібної діяльності [12, с.121-123]. Тим не менше діяльність «ною генерації» проявилася в мистецтві, перш за все в літературі.

З іншого боку, поширення націоналістичної ідеї серед інтелігенції не завжди вело носіїв ідеї до Легіонерського руху, хоча окремі з них, як Е. Чоран, заявляли про свій прихід у рух через бажання здійснити щось для країни [12, с.160].

Правда, попередником Легіонерського руху стала низка ультра націоналістичних організацій, серед яких опинилися «*Frația de cruce*» з Муццій Апусень (1919), Антисемітська Ліра з Плоешть (1924), «*Frația de cruce*» з Клужу (1919), «*Frația de cruce*» з Ясс (1920) [9, с.35]. Загалом рух задумувався і формувався на початку як елітарний, і лише у період боротьби за творення «ною людини» він став масовим. Проте, станом на 1929 р., за твердженням І. Дімітрова зброєю «балканського фашизму» залишався націоналізм [19; 29, с.218]. Загалом це проявлялося у звинуваченні політиканства у економічних та соціальних негараздах Румунії, у представленні євреїв етнічними, релігійними, економічними і соціальними ворогами румунів, що змушувало культивувати автохтонні традиції, пропагувати виховання у дисципліні та святості. Найбільших успіхів у цьому досяг Корнеліу Зеля Кодряну, який формувався ідеологічно під час Першої світової війни, беручи за основу своїх поглядів ідеї Н. Йорги та А.К. Кузи, викладені на сторінках «*Semănătorul*» і «*Neamul Românesc*». Помітну роль тут відіграв і його батько І.З. Кодряну, прихильник Націоналістично-демократичної партії, члени якої мали антисемітські переконання [21, с.9-15; 9, с.36-37].

Саме антисемітизм вдало «прижився» серед студентів Яеського університету, на юридичний факультет якого у 1919 р. вступив К.З. Кодряну. Саме тут студентів-євреїв із Бессарабії вважали агентами комунізму, а справжніми румунами К.З. Кодряну вважав А.К. Кузу, І. Гевенескула, К. Шумуляну [21, с.15-16]. Виступи робітників у Яссах трактувалися як діяльність «комуністично-юдейської» Москви, а результатом встановлення комуністичного режиму вважали загрозу виселення румунів. Тут прикладом для К.З. Кодряну став К. Панку та заснована ним Гвардія національ-

ного порозуміння, яка, як антибільшовицька організація, практикувала антисемітизм [21, с.17-20; 9, с.38]. Саме К. Панку став ініціатором створення у Яссах національних синдикатів і Партії націонал-християнського соціалізму. Останній мав стати символом гармонії у «Великій Румунії» поруч з іншим символом – церквою з апостольськими священиками [21, с.21-30; 6, с.422]. Етапним у розвитку праворадикальних організацій стало створення Е. Бакалоглу Національного фашистського італо-румунського руху та об'єднання його у 1922 р. з Національною румунською фасцією. У ці ж роки сформувалося ставлення румунської преси до нового руху [21, с.31-38].

К.З. Кодряну здобув на початку 1920-х років досвід політичної боротьби як учасник студентського руху та один з організаторів створеного А.К. Кузою у 1922 р. Націонал-християнського союзу, яка згодом реорганізувалася у Лігу націонал-християнського захисту. Саме розкол у ЛНХЗ й утворення двох організацій змусили К.З. Кодряну прийняти рішення не приєднуватися до жодної зі сторін та створити молодіжну організацію. Так, 24 червня 1927 р. у своєму журналі К.З. Кодряну записав наказ № 1, яким оголошував створення Легіону архангела Михаїла під своїм керівництвом. «Нехай прийде в його ряди кожен, хто безмежно вірить. Нехай залишаються поза ним усі, хто має сумніви». Учасниками нової організації стали члени групи «Векерешть» та ті студенти, які приєдналися до них.

Тієї ж ночі К.З. Кодряну підготував листи А.К. Кузі та К. Шумуляну, а наступного дня групою вирушили до А.К. Кузи, представивши листа про те, що розриває з ним, але вірить у боротьбу. А.К. Куза відповів, що вони ідуть самі в самостійне життя і не варто припускати помилок, оскільки в політиці вони є дорогими. Після нього відвідали К. Шумуляну. Свої враження після візитів К.З. Кодряну назве станом пустельника, який відчував, що всі мають знаходитися під щитом і шаблею архангела Михаїла. Відзначив напади з боку кузистів і законників. У розгортанні діяльності щойно заснованої організації К.З. Кодряну відзначає участь Г. Соломона, інж. Г. Кліме, інж. Бленару, адв. М. Лефтера, А.К. Іонеску, А. Вентоніка, Д. Іфріма, Костекеску, І. Бутнару. Цікавився діяльністю організації також і професор І. Гевенескул [21, с.295-301; 9, с.38-40]. Чисельний склад молодіжної організації мав бути обмеженим і якщо кожна повітова організація мусіла мати 100 членів, то загальна кількість не мала перевищувати 3 тисяч. Про майбутню організацію висловився в одній з перших публікацій у «*Pământul strămoșesc*» І.І. Моца: «Ми не творимо і не творили єдиний день у нашому політичному житті... Ми маємо релігію, ми є рабами віри. У її вогні ми живимося, і в усьому володіємо нею, і служимо до останньої сили. Для нас не існує порушення і роззброєння, бо сила, якої зняряддя ми бажаємо бути, є вічно непереможна». Тоді ж було відзначено, що ультранационалісти мають жити по заповідях Господа – життям істини, законності, чесноти [28, с.57; 9, с.79-80, 81].

Початок діяльності організації був пов'язаний з чотирма лініями (напрямами діяльності), яких мали дотримуватися легіонери. Перш за все віра в Бога, оскільки необхідним було звертатися до нього та до померлих попередників. Другою була віра у свою місію, без чого нереально вважалася перемога. Третьою – мир серед членів організації, вимагала-

ся дисципліна не подібна до казарменної, але дисципліна доброзичливості, віри, самовідданості. Врешті окремим напрямом була пісня, яка мала визначати внутрішній стан легіонерів. Так, ставали до вжитку пісні Штефана Великого, Мігая Вітязу, Аврама Янку, а також і пісня Військової піхотної школи 1917 р. «Să sune iarăși goarna». Гімном організації визнали пісню Ж. Ілієску та Істрати «Deșteaptă-Te, Române!» [21, с.302-303]. На думку К. Йордакі ідеологічно К. З. Кодряну формувався як антисеміт і традиціоналіст. Його ідеалом були ідеї монархії, церкви, сім'ї, приватної власності, які в тих умовах вважалися поруйнованими. Винними у цьому вважалися євреї і не в останню чергу це стосувалося лівих, зокрема комуністів. Главами комуністичного руху в Румунії Кодряну називав євреїв, які належали до лівих організацій: у Яссах – Др. Гелертера, Гелера, Шпіглера, Шрайбера, а в Бухаресті – І. Московіча, Паукера й інших. Та й інших він вважав винними в паралізуванні моральних інстинктів народу. Саме євреїв звинувачував у створенні партійної системи в Румунії та управлінні політиканами. Євреї вважалися йому зрадниками, які продали Румунію. Для Легіону ж відводилося завдання покарати політиканів і зрадників. Його ідея діяльності полягала у використанні не широких мас, а обраних, які зрозуміли національні інтереси та були спроможні повернути народ до Божих законів. У своїй пропагандистській діяльності він наголошував на тому, що вирішує питання влади також і війна. Прикладом для молодого покоління він називав Штефана Великого. Фактично легіонери проголошувалися ним хрестоносцями. Говорив також і про формування нової людини, людини, яка мала придужити в собі особисте та присвятити себе служінню нації. Також легіонер мав бути прикладом дисципліни. Загалом у своїй доктрині К.З. Кодряну поєднував націоналізм та православ'я, чим усував можливість конфлікту між майбутньою державою і церквою.

У своєму дослідженні К. Йордакі дійшов висновку, що формування світогляду К. З. Кодряну відбувалося і під впливом військової школи в Дялу, де він «глибоко засвоїв цінності милітаризму та месіанського націоналізму». Також К. Йордакі справедливо стверджує, що головні ідеологічні риси та форми організації Легіону «вкладалися в рамки прогресивного виховання, здобутого в Дялу». Так, це був елітарний характер Легіону, використання культу Мігая Хороброго й архангела Михаїла, який пов'язували з ідеями національної єдності та призначення, віра у створення нової еліти, здатної врятувати Румунію. Мала місце сакралізація політики через культ героїв, мучеників за національну справу. Навіть організаційні засади Легіону, як відзначав К. Йордакі, повторювали організацію військового лицю. Перш за все офіційне свято – 8 листопада, день архангела Михаїла. Саме на день 8 листопада, як день патрона організації, який святкувався у церкві [26, с.8]. Далі йшли організаційний осередок «гніздо», вшанування пам'яті мучеників за справу, варта біля вічного вогню і, навіть, звертання членів організації один до одного – «товаришу» та «капітан» до глави організації. Все це в сукупності конструювало «харизматичну спільноту посвяти», але офіційна ідеологія школи в Дялу була перетлумачена капітаном, що перетворило Легіон на ще один з фашистських рухів у Європі [1, с.57-58].

Доцільно вказати, що М. Седжвік називає батьківщиною румунсько-го традиціоналізму Італію. Він же зіставляє із традиціоналізмом і діяльність

М. Еліаде, якого називає послідовником Ю. Еволи від 1927 р. та особою, знайомою із групою «Uhr». Знайомство з А. Регіні дозволило ознайомитися із працями Генона. Останнє вважається можливим завдяки інтересу М. Еліаде до окультизму. Зацікавлення М. Еліаде теософією спонукало його вступити до Бухарестського університету та вивчати філософію під керівництвом Н. Іонеску, а з 1928 р. – санскрит в Індії. У цей час він вже був знайомий з Ю. Еволю, а останній знав публікації М. Еліаде. Обоє мали спільні інтереси та листувалися. Щоправда, М. Седжвік співпрацю М. Еліаде з Легіоном архангела Михаїла відносить до початку 30-х років, коли той трансформувався у Залізну Гвардію [5, с.184-189]. За визначенням М. Седжвіка М. Еліаде належав до «м'яких» традиціоналістів та вважав за необхідне створити універсальну модель релігійності людства, яка висловлена в універсальних міфах і символах та представляє модель, що допомагає людям зрозуміти себе та «дати засоби для культурного відродження». М. Седжвік визнав, що М. Еліаде проводив роботу, звичну для традиціоналіста, але робив це методами, що визнавалися академічними колами [5, с.190-191].

Проте для часу появи Легіону архангела Михаїла важливішою виявилися погляди К.З. Кодряну, який основну загрозу бачив у євреях, їх планах щодо Румунії. Він виходив з того, що єврейство формувалося в єдиній громаді, з'єднаній єдиним походженням та вірою, основою якої виступає кагал, який утворюється всюди, де існують євреї. Плани, які нібито мали євреї стосовно Румунії, полягали в підпорядкуванні політиків через подарунки, особисту службу, оплату діяльності політичних організацій. Тобто нібито мали намір підпорядкувати владу шляхом корупції, шантажу, підриву діяльності. За відсутності результатів у дію запускали пресу для підриву авторитету владних інституцій. До планів єврейства К.З. Кодряну відносив також намір знищити румунську комерцію, ослабити верхівку. Вину за наміри реалізувати подібні плани покладав на румунську правлячу верхівку, яка не приділяла достатньої уваги розвитку комерції. Бачив у планах євреїв і намір закріпачення країни і навіть заявляв, що Румунія опинилася перед утворенням єврейської держави, яка мала постати, за його словами, з частини Польщі і Чехословаччини та половини Румунії до Чорного моря.

Тут мусимо зауважити, що в єврейській громаді існувала ідея створення держави, однак у сіоністській організації це була ідея єврейської держави в Палестині. Саме з такою метою в Румунії було засновано «Statul Iudeu», яку в 1936 р. перейменували в «Сіоністський союз держави Іудея», що мала вести боротьбу всіма засобами за утворення єврейської держави. Відповідну роль відіграв у процесі сіоністський рух, який, як вважали, діяв спершу як Поале Ціон у Чернівцях, а з 1929 р. розгорнув діяльність у Бухаресті. На 1937 р. його організації працювали в Чернівцях, Яссах, Редець, Фелгічень, Сучаві, Белць, Кишиневі, Кілія Ноуе, Оргеї, Арадї, Клужі, Фокшань, Романі, Пятра Нямц. Головне завдання такої організації полягало в об'єднанні робітників та у створенні умов для розгортання робітничого руху [33, с.15-17].

Тим не менше К.З. Кодряну вважав, що євреї мали реалізувати поступово своє завдання, після розриву зв'язку румунів «з небом і землею». У даному випадку К.З. Кодряну використовував символіку, адже розрив з небом пояснював через проведення євреями атеїстичної пропаганди,

що віддаляло народ від Бога. Натомість розрив із землею означав виступи єврейства проти націоналізму. До послуг єврейства тут опинилися газети «*Adevărul*», «*Dimineață*», «*Lupta*», «*Opinia*», «*Lumea*», які публікували матеріали для применшення авторитету влади. Намагалися пробудити непорозуміння серед народу. Певною загрозою вважав дії проти студентського руху, результатом чого ставало і проникнення комуністичних ідей у студентське середовище. Впливати на студентство могли як представники уряду, так і політики. Варіантом вирішення даної проблеми вважав дії, подібні до того, що здійснили в Німеччині. У Румунії антисемітську діяльність у 1920-х рр. пов'язував з А.К. Кузою, Н. Паулеску, К. Шумуляну, які вже в цей період служили об'єктом критики з боку єврейської преси. Вже на середину 1920-х рр. К.З. Кодряну вважав, що ситуація, яка склалася, потребує відповіді ударом на удар [21, с.150-158].

Загалом ідеологія Легіону формувалася на основі ідеї відродження нації через спасіння. Самі легіонери наполягали на тому, що саме така ідея відрізняє їх від фашистів і нацистів, також як К.З. Кодряну вважав народ як сутність, що існує на землі та поза нею. Оскільки нація є кривною спільнотою, індивідуальні душі утворюють об'єднану, колективну духовну свідомість. З цим моментом були пов'язані і бачення складових нації, що переносив капітан і на ритуал завдяки культу архангела Михаїла та культу землі предків. Так, К.З. Кодряну наполягав на тезі, що народ є сутністю, «життя якої продовжується і поза землею», відповідно легіонер мав вірити у «спокуту і відродження нації як органічної сутності». Сама нація мала три складові: фізичний спадок (ним були самі румуни), матеріальний спадок (земля країни та її багатства), духовний спадок (світогляд нації, віра в Бога). У метемпсихозі Легіону, висловленому у християнській формі, знаходила місце віра в повернення предків, що трактують як прояв релігії даків, а значить – неоязичництва [28, с.59-60; 30, с.233; 1, с.58-59; 21, с.423-424].

Ще одним із моментів в ідеології Легіону було трактування напрямів історичного розвитку: низхідний, що вів до занепаду, та висхідний – до спокути і відродження. Така позиція відповідала поглядам І. Еліаде і стосувалася циклічного чергування висхідних і низхідних напрямів в історії. Оскільки легіонери вважали, що людство опинилося на перехресті, то існувала думка про вибір між добром і злом, якими, в їх баченні, були фашизм і комунізм. Таким чином, відмова від шляху воскресіння означала для країни перехід на шлях комуністичного реформування, що вважалося загрозою.

З даною позицією пов'язаний і погляд легіонерів на поняття «революція», яку розуміли як вибух, що веде до хаосу і безладу, як втрату традиційного авторитету, з одного боку, та як повернення до традицій і відновлення споконвічного стану, з іншого. Перше значення вважалося загрозливим для румунів, з точки зору можливості перенесення більшовизму на румунський ґрунт євреями. Знищення євреями румунів бачилося за двома напрямками: позбавлення землі предків та позбавлення віри. Друге розуміння вело до Легіонерської революції, одним з елементів якої вважали дії студентів у 1922-1923 рр. Легіону ж відводили право здійснити духовну революцію та повернути румунській нації її середньовічну славу [21, с.18, 91-93, 153-155; 25, с.94-95; 1, с.61-62].

За офіційною позицією, відродження нації мало відбутися у формі християнського спасіння в результаті боротьби обраних воїнів проти сатани та невірних. На думку К. Йордакі, спасіння в Легіоні вважали результатом великої боротьби, хрестового походу проти матеріалізму й атеїзму. А сам шлях до спасіння пролягав через дотримання кодексу поведінки, розробленого харизматичним лідером. Дотримання такого кодексу воїна й аскета вело до створення нової людини, тоді як духовне переродження зсередини асоціювалося з жертвовністю. Отже, Легіон мав виконати роль школи нової людини, через що свої зусилля спрямовував на душу людини. Таким чином, за слухним твердженням К. Йордакі, К.З. Кодряну, використовуючи відомий йому принцип «нового виховання», вибудовував «парамілітарний тоталітарний революційний рух змін, зіпертий на харизматичній, присяжній владі, що вимагає постійної та безумовної відданості й покори лідерів» [1, с.62-63; 21, с.306-307].

Врешті саме спасіння бачили шляхом до воскресіння після мученицької смерті обраних. На думку І. Моци, лише особиста жертва легіонерів могла викупити румунську націю. Фактично один із засновників Легіону повторював тези І. Еліаде стосовно пророчого сну, ікони одкровення, культу архангела Михаїла. Тут архангел перетворився у джерело ідеології та символізму Легіону, як справедливо відзначає К. Йордакі. Копію ікони, що надихнула К.З. Кодряну, перетворили на священну реліквію та встановили охорону біля неї. Копія ікони знаходилася на обкладинці видання, а натільну мініатюру носив К.З. Кодряну. Фактично ікона архангела Михаїла стала символом божественного одкровення та заступництва. Божественна вісь у ідеології Легіону поєднувалася із землею – з культом предків та мучеників. Виходячи з тези К.З. Кодряну про те, що земля – основа існування нації, дали назву друкованому органу «*Pământul strămoșesc*» [21, с.91; 9, с.79]. Фактично це означало, що національна територія позначена могилами національних героїв. При цьому, якщо земля була румунською, то міста вважалися захопленими євреями, що певною мірою вбачалося загрозою для румунів, оскільки без міст виникала складність у існуванні селян. Загалом же поєднання земної та божественної осей уособлювали історичизм Легіону шляхом поєднання дохристиянських коренів румунського народу з його християнством та висловленням його призначення, яке веде до спокути і спасіння [21, с.94-97; 1, с.59-60].

З боку К.З. Кодряну лунали вислови щодо здатності нової людини до духовного оновлення через жертвовність, що в дійсності перетворювалося для кандидата в легіонери в серію ініціаційних випробувань, адже «кожен чин страждання є кроком до спасіння, до перемоги». Повага схильності до жертвовності в ідеології Легіону переростала у прославлення смерті, і саме тому виник в організації культ легіонерських мучеників, який також був елементом наслідування дохристиянських традицій мешканців Дакії. Культ мертвих вів не тільки до проголошення мучениками тих, хто загинув під час виконання доручення, але й до спроби канонізувати їх, як це відбулося в лютому 1937 р. у зв'язку з похоронами загиблих в Іспанії І. Моци та В. Маріна. Підтримка з боку кількох православних достойників, церемонія, кампанія у пресі в сукупності продемонстрували успішний пропагандистський хід легіонерів, особливо якщо зважити, що зробили його в рік чергових парламентських виборів. Однак у більшості верхівка православної церкви відмовилася від такої канонізації [27, с.113; 1, с.64-65].

Ідеологія Легіону формувалася фактично і як програма дій, у якій помітне місце займало виховання нової людини. На початку своєї діяльності засновники організації мусіли боротися за членів і тут їх дії відрізнялися від дій нацистів, адже спрямовували свої зусилля на сільське населення. З вихованням нової людини пов'язали і потребу нового плану дій, оскільки в керівництві не вважали необхідним складати нову програму, адже «країна гине через втрату людей, а не втрату програм. Тому, що не програми слід створювати, але людей, нових людей. Оскільки, як є сьогодні, люди зрощені політиканством та заражені юдейським впливом скомпрометують найкращу програму». Таким чином, в основу діяльності Легіону було покладено не програму, але людину. К.З. Кодряну заявляв, що румунам не потрібен був великий політик, але великий просвітителю і керівник, який мав долати зло. Отже, саме легіонерська школа мала дати нову людину, новий тип румуна [21, с.305-308].

На підтвердження цієї тези варто звернутися до думки М. Седжвіка, який вказував, що антисемітизм К.З. Кодряну в діяльності поєднувався з ідеєю морального оновлення на християнських та національних засадах. Доказом останнього називали намір викоринити корупцію з суспільного життя країни. У 1930-х роках М. Еліаде стане одним із пропагандистів Легіону та буде звертати увагу на значення духовного оновлення, писати про віру в перемогу Легіонерського руху. В останньому вбачав духовний, а не політичний рух. Можливо, що саме з цієї точки зору виходила спроба М. Еліаде вплинути на Легіон архангела Михаїла «зсередини», що М. Седжвік називає наслідуванням дій Ю. Еволи, але при цьому він же визнає, що М. Еліаде дане не вдалося [5, с.194-195, 489].

Ідеологічні обставини поєднувалися з реальними діями. У цьому випадку робилася спроба прийти у владу через традиційний для румунських політичних партій шлях – парламентські вибори. Перелом стався в 1926 р., а згодом К.З. Кодряну не визнав вибори липня 1927 р., оскільки для нього це було перетікання людей з однієї партії в іншу. На початку серпня 1927 р. студенти-націоналісти продовжували організаційні заходи, до яких слід відносити також студентський конгрес у монастирі Нямцу. Саме тут формувалася програма чергових дій та мав місце конфлікт К.З. Кодряну зі студентом Стате. Продовження обговорення положень програми мало місце у Яссах, де мав місце конфлікт К.З. Кодряну з А.К. Кузою [33].

Невелика чисельність організації змушувала звертатися до багатьох питань, у тому числі й до питання боротьби проти ворогів. У виборі шляху радниками К. З. Кодряну стали І. Моца, І. Гирняце, К. Джеорджеску, Р. Міроновіч. За кілька днів після прийняття рішення про створення організації провели зібрання, де обговорили питання назви друкованого органу організації, вирішивши взяти назву, що натякала на зв'язок минулого і сьогодення – «*Pământul strămoşesc*». Її перший номер вийшов 1 серпня 1927 р. та містив статі щодо національного руху. Зміст другого випуску, від 15 серпня, давав можливість ознайомитися з етичними нормами члена Легіону архангела Михаїла. Загалом було вісім позицій:

1. Духовна чистота.
2. Незацікавленість (матеріальна – І.П.) у боротьбі.

3. Порив.
4. Віра, праця, порядок, ієрархія, дисципліна.
5. Легіон стимулює моральну енергію і силу народу, без чого не може існувати жодна перемога.
6. Правда.
7. Діяти, не говорити.
8. На основі цієї школи (Легіону) постане нова Румунія і прийде такий очікуваний новий румунський народ, мета всіх зусиль, болі і жертв, які приносять.

Низка провідних положень К.З. Кодряну детально розшифрував для своїх послідовників, роблячи зрозумілою різницю між новим рухом та діючими політичними партіями, зокрема в потребі не мати особистих інтересів у політичній боротьбі, яку вела організація. Перший випуск журналу, за визнанням поліції, був відправлений усім націоналістично налаштованим студентам і був продовженням намагань одного із засновників вести видавничу діяльність [33, с.309-324]. Фінансова підтримка видання виявилася однією з перших проблем і з 1 вересня по 15 жовтня 1927 р. провели «битву за передплатників», здобувши 2 586 абонентів. На цьому етапі було багато прихильників руху, але були й ті, хто виходив з організації через розбіжності у поглядах з керівництвом [21, с.324-335].

Структура організації від початку її діяльності свідчила про визначення чотирьох груп членів. Так, перша секція, молодіжна, мала підсекції для членів до 19 років (Frație de crucea). Друга секція складалася з осіб у віці 21-28 років, формуючи таким чином Легіонерський корпус. Студентські гнізда утворювали Легіонерську повітову студентську групу. Всі студентські повітові групи формували Студентський легіонерський центр. Третю трактували як жіночу або допоміжну та четверта, міжнародна, призначалася для зарубіжних прихильників Легіону. Управляти Легіоном мала рада, що складалася з голів кожного зі студентських центрів і сенату. Кожен, хто вступав до Легіону, мав скласти присягу та за 5 місяців привести п'ятеро нових членів. На найнижчому рівні основою організації було «гніздо» (cuib) – група осіб чисельністю 3-13 під командуванням голови. Не існувало окремих індивідів, існувало «гніздо», і організація складалася із «гнізд». Причина створення такої системи полягала у відмінності Легіону від Ліги, яка засновувалася за наявності народного руху, тоді як Легіон слід було збирати з окремих осіб, а голів гнізд призначав не керівник, а самі обставини. Окрім шефа також посадовими особами у гнізді були касир, що мав повноваження збирати кошти, та кур'єр, до обов'язків якого належало підтримання зв'язків з іншими організаціями, доставка пропагандистської літератури.

Оскільки гнізда були розділені по громадах, волостях та повітах і провінціях, то голови гнізд ставали основою організації. У системі гнізд доводилося проявляти помітну ініціативу, що мало відрізнити організацію від політичних партій, де активність могли проявляти тільки члени комітетів, тоді як більшість залишалася бездіяльною. У ній же мали всі проблеми, які виникали, вирішувати спільно. Самі гнізда повинні бути легко змінювані і перетворюватися з підрозділу боротьби в робочий і навпаки. Він

мав створювати кадри, людей придатних до керівництва, усувати можливості поразки чи зради, вести виховання.

У «Cărticica șefului de cuib» відзначено, що в діяльності слід керуватися законами: законом дисципліни, законом праці, законом мовчання, законом виховання, законом взаємної допомоги, законом честі. Разом з тим легіонеру радили бути набожним і молитва та звернення до предків вважалися вирішальною умовою перемоги. Гнізда об'єднували в підрозділи за критеріями віку та статі. Братства хреста включали до свого складу шкільну молодь у віці 14-20 років і мали завданням виховання християнське, національне, соціальне, фізичне, санітарне.

Окрема тема формування жіночих підрозділів у складі Легіону, які мали назву «твердині». Їх поява пояснюється різницею між завданнями, які ставилися перед чоловіками і жінками в організації. Власне, жінкам виділявся домашній простір і в першу чергу завдання бути матір'ю та виховувати дітей у відповідному дусі. Поряд із «твердинями» існували також гнізда «сестер Легіону», які загалом служили творенню «нової жінки», воїна загартованого і рішучого, як і чоловік. Сестра Легіону мала бути одночасно і воїном, й ідеальною дружиною, для якої житло повинно бути вівтарем, а душа чистим променем сонця. Отже, організаційна мережа передбачала існування структури у громаді сільській, міській та на рівні повіту. Вже від самого початку в цій системі встановлювалася жорстка дисципліна та відбувався виховний процес. 8 листопада 1927 р. на день архангелів Михаїла та Гавриїла перші 27 легіонерів принесли присягу під головуванням Г. Соломона [21, с.335-343; 14, с.228-229; 9, с.81; 31, с.5-6, 20-24]. Вже після страти К.З. Кодряну відзначали, що він, створивши організацію, використав програму А.К. Кузи, яку адаптував, додавши до неї значну дозу мистицизму та відвівши важливе місце присязі членів [33].

Створення організації передбачало і розвиток її діяльності, що визначало як необхідність реалізації програмних дій, так і створення певної матеріальної бази. З 1 грудня 1927 р. в організації повели діяльність, спрямовану на отримання коштів для купівлі автомобіля, та придбали такий для потреб організації. Залишалися помітними матеріальні проблеми у видавничій сфері та для всього руху загалом. Тривала робота з організації гнізд восени 1927 р., а навесні 1928 р. працювали в цегельні Унгень та в саду п-і Гака. З 4 січня 1929 р. в Яссах у будинку генерала І. Тарноскі скликали збори організації, на які прибуло 40-50 осіб, голів гнізд. Тут відзначено гарний результат у справі використання системи гнізд. Також тут вирішили занесувати Сенат Легіону з осіб у віці від 50 років, інтелектуалів, селян, робітників, які поділяли погляди та були кооптовані до Легіону. До складу Сенату увійшли Г. Соломон, ген. др. Макрідеску, ген. І. Тарноскі, С. Печелі, полк. П. Камбуряну, І. Бутнару, а пізніше долучився Т. Брейляну [21, с.344-351].

У 1929 р. відбулося організаційне розширення Легіону Архангела Михаїла шляхом приєднання до нього групи з Галацу під керівництвом М. Стелеску «Брати у хресті», створеного 6 травня 1924 р. Станом на 1929 р. Легіон перебував далеко не у кращому фінансовому становищі, та все ж організація не розпалася і її члени продовжували вести пропагандистську роботу [33]. На початку 1929 р. лідери 50 легіонерських гнізд зі-

бралися на нараду до Ясс. На той час чисельність організації визначали приблизно в 400 осіб. До прихильників належали члени ЛАНК-статуар Г. Соломон, Макрідеску, І. Гевенескул, які після її рішення повернутися до складу ЛНХЗ перейшли у Легіон. Приєднався до Легіону і Н. Крайнік. У вересні 1929 р. мав місце конфлікт із кузистами, які вигнали кодряністів з будинку культури в Яссах. Антисемітські випадки румунських студентів проявлялися в різних варіантах, як наприклад, інцидент між студентами та євреями в потязі з Чернівців [10, с.264; 24].

Улітку 1929 р. К.З. Кодряну здійснив два походи із членами братств хреста з Галацу і Фокшань та з легіонерами, побувавши у Ватра-Дорней, Дорна-Козенешть. 14-16 вересня 1929 р. в Путні відбувся конгрес Студентської християнської асоціації під головуванням А.К. Іонеску, в якому взяли участь також і легіонери. Вибір місця був пов'язаний з монастирем як символом православ'я, місцем поховання Штефана Великого та продовження національних традицій студентства кінця XIX – початку XX ст. Також студентський конгрес вважали виявом підтримки студентства К.З. Кодряну та ще одним кроком у напрямі створення Легіонерського руху.

8 листопада 1929 р. було прийняте рішення про проведення публічного зібрання легіонерів 15 грудня в Берешть Тирг на півночі повіту Ковурлуй. Тут, після нетривалого зібрання вирішили провести зібрання у навколишніх селах, пройшовши через них походом. На переконання К.З. Кодряну цей похід привів до лав Легіону долину Горінчій перетворивши її на другу, після Фокшань, опору руху. У грудні 1929 р. І. Моца у доповіді щодо Ліги Націй загрозую румунській нації називав євреїв. Район півночі Буковини та Марамурешу для нього був зоною, де вимирав румунський народ і де слід було відроджувати ромінізм [21, с.355-367; 8, с.93-94].

Подорожі К.З. Кодряну Румунією тривали і напередодні Різдва 1929 р. він з колегами побував у Лудош-де Муреш, у січні 1930 р. – в повіті Текуч та долині Горінчей, а пізніше – у Бессарабії, в якій селян вважав експлуатованими євреями-комуністами. Дещо пізніше, після дозволу міністра внутрішніх справ А. Вайди-Воевод розпочали підготовку маршу по Бессарабії. Того ж 1930 р. обговорювалося питання зміни назви організації, яку бажали перейменувати в Антикомуністичну Фалангу, але врешті зупинилися на назві Залізна Гвардія, яку пропонував Крингану. У липні 1930 р. мали місце переходи з Ліги націонал-християнського захисту до легіонерів [21, с.370-390; 34; 12, с.234; 9, 91-98]. Мали місце замаху легіонерів на посадовців, редакторів газет, арешти активних учасників Легіонерського руху. Як результат у січні 1931 р. організацію була оголошена поза законом. Тим не менше чисельність організації зростала і якщо в 1927 р. вона мала тільки 500 членів, а 1929 р. 1 тис., то вже до кінця грудня 1930 р. нараховувала 6 тис. членів [21, с.390-402; 12, с.232]. Неоднорідною була соціальна структура організації, адже до неї входили представники дрібної буржуазії міста і села, представники аристократії, селяни, студенти, робітники. Проте відбір членів залишався доволі жорстким [21, с.164; 2, с.54, 58-60; 3, с.50-51]. Заборона організації фактично створювала умови для усунення її від участі в парламентських виборах та змушувала лідера приймати рішення стосовно подальших форм діяльності [13, с.12-13].

У 1931 р. Легіон змінив свою назву на Залізна Гвардія. Організаційна структура Легіону була вироблена К.З. Кодряну, І. Моцою, І. Ганетою, К. Джорджеску, Р. Міроновичем та дозволяла включити до складу організації представників різних поколінь, жінок, румунів за кордоном. Очолював її вождь, а рекомендації для керівництва мали право давати члени Сенату Легіону. Відзнакою організації стала зелена сорочка як символ Дакії, а емблемою – синя свастика на жовтому тлі. Після перейменування Легіону архангела Михаїла в Залізну гвардію усталилася і структура організації як парамілітарної. Легіонерські осередки очолювалися командирами, яких переобирали щороку. Миські, повітові й обласні організації також очолювалися командирами, а їх накази слід було виконувати. Порушники дисципліни каралися, в тому числі і на смерть. У період формування організації вже в 1927-1928 рр. доволі багато жінок і дівчат вступали в організацію [14, с.229-230, 234-235, 238]. Власні ідеї легіонери почали поширювати через видання *«Pământul strămoșesc»* (1 серпня 1927 р. – 10 грудня 1933 р.), однак через фінансові труднощі з часом відмовилися від друкованого слова і перейшли на усну пропагандистську діяльність [7, с.142]. Антисемітизм в умовах економічної кризи сприймався як необхідність. За словами С. Московіча: «Ліквідація євреїв була сприйнята як ліки та протигрута проти капіталізму, бідності, більшовизму та занепаду нації». Для ряду освічених румунів, як і для М. Еліаде, прикладом у пропагуванні антисемітизму стали І.З. Гаждеу та М. Емінеску [4, с.61-62].

Першою реальною участю кодряністів у виборах був 1931 р., коли на вибори вирушили під назвою «Група Корнеліу Зеля Кодряну», отримавши 30 783 голоси (1,05%). Кандидати були виставлені в повітах Бігор, Кагул, Кимпулунг, Ковурлуй, Гунедоара, Марамуреш, Турда, де балотувався і К.З. Кодряну, Клуж, Ізмаїл, Муреш, Сагу-Маре, Тирнава-Маре, Текуч, Тігіна, Тутова. До Сенату за загальною колегією балотувалися гардисти від повітів Кагул, Тігіна, Турда, за списками громадських і повітових рад від повіту Тігіна [21, с.403-406; 12, с.235]. Популярність К.З. Кодряну в Нямці коментував наприкінці серпня 1931 р. Н. Йорга, який писав, що за К.З. Кодряну віддали голоси студенти з обох антисемітських угруповань. У жовтні того ж року Н. Йорга з Г. Богдан обговорював питання заарештованих студентів та відзначив тому, що вони вірять у те, що захищають націю, що і змушувало тих, хто перебував на волі, вимагати звільнення заарештованих [22, с.170, 178].

Послідовність в отриманні успіху на виборах виглядала звичайним чином. Для прикладу, в лютому 1931 р. в повіті Кимпулунг відбулося заснування нових легіонерських організацій за участю Горії Зеля Кодряну, Джебару, С. Добоша, Боки [32, оп.2, спр.2257, с.19]. На парламентських виборах 1931 р. у цьому повіті організація збере 19,1% голосів. Хоча у 1931 р. Залізна гвардія була заборонена, але після офіційного розпуску продовжила діяльність і того року виставила 17 кандидатів на парламентські вибори від «Групи Корнеліу Кодряну», зібравши лише 30 тис. голосів. Наступні парламентські вибори 1932 р. принесли гардистам 5 місць. Тоді доволі високим числом голосів, відданих за організацію, було в повітах Сучава та Кимпулунг, незначним у повіті Редеуць та зовсім малим і відсутнім у повітах Сторожинець і Чернівці та Хотин відповідно [3, с.64; 11; 32, спр.13850, с.4].

Висновки. Після Першої світової війни у королівстві Румунії в його нових межах та з загальним виборчим правом на тлі традиційних політичних партій почали з'являтися нові політичні рухи та організації. В основу ряду правих рухів було покладено консервативну ідею православ'я та ромінізму, які поєднувалися з різноматнітними, іноді терористичного характеру, способами досягнення політичної мети. Поява Легіону архангела Михаїла стала результатом розвитку студентського націоналістичного руху та діяльності Ліги націонал-християнського захисту. В основу діяльності було покладено принцип захисту титульної нації на основі ідей традиціоналістських, антисемітських. Задум створити організацію на засадах елітарності поєднувався на початку діяльності зі спробами здобути опору на прихильників руху в межах країни. Структура організації була побудована за принципом військової організації з обов'язковим дотриманням дисципліни. Розширення організації у 1930-х роках проводилося на основі засад закладених у період існування Легіону архангела Михаїла.

Список використаних джерел і літератури:

1. Йордакі К. Фашизм у Центрально-Східній Європі: романтична палінгенеза та політична релігія Легіону архангела Михаїла у міжвоєнній Румунії. *Україна модерна*. 2013. Вип. 20. С. 35-74.
2. Лебедев Н.И. «Железная Гвардия», Кароль II и Гитлер: Из истории румынского фашизма, монархии и ее внешнеполитической «игры на двух столах». Москва: Международные отношения. 1968. 327 с.
3. Лебедев Н.И. Крах фашизма в Румынии. Москва: Наука. 1976. 632 с.
4. Ленель-Лавастин А. Забытый фашизм: Ионеско, Элиаде, Чоран / пер. с франц. Е.П. Островской. Москва: Прогресс-Традиция, 2007. 528 с.
5. Сэдживик М. Наперекор современному миру: Традиционализм и тайная интеллектуальная история XX века. Москва: Новое Литературное Обозрение, 2014. 536 с.
6. Aग्रigoroaiei I. *Impotriva organizațiilor naționaliste, de extremă dreaptă (1919-1920)*. *Muzeul de istorie a Moldovei. Cercetări istorice (serie nouă)*. VIII. Iași, 1977. P. 419-426.
7. Alexandrescu I., Bulei I., Mamina I. & Scurtu I. *Enciclopedia de istorie a României*. București: Meronia, 2000. 510 p.
8. Bruja R.-F. *Dreaptă în Bucovina* / pref. Gh. Buzatu. Târgoviște: Editura «Cetatea de Scaun», 2012. 439 p.
9. Clark R. *Sfântă tinerețe legionară. Activismul fascist în România interbelică / Traducere de M.-A. Hazaparu*. Iași: POLIROM, 2015. 286 p.
10. Colț R. *Corneliu Zelea Codreanu – de la teorie la practică*. *Revista istorică*. 2002. Tom XIII. № 5-6. P. 263-274.
11. Ivan M. *Evoluția partidelor noastre politice în cifre și grafice 1919-1932. Studiu comparativ al rezultatelor oficiale ale alegerilor pentru Camera Deputaților din anii 1919-1932*. Sibiu, 1933. 63 p.
12. Ornea Z. *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească* / prefață de M. Petreu. București: Cartea Românească, 2015. 376 p.
13. Nedelcu F. *De la restaurație la dictatura regală: Din viața politică a României 1930-1938*. Cluj-Napoca: Dacia, 1981. 447 p.
14. Sircuța C. *Viața femeilor în România interbelică* / Cuvânt-înainte de Victor Neumann; Postfață de A. Heinen. București: Editura Oscar Print, 2016. 375 p.

15. Comunicate și circulări ministeriale. Comisiunea Centrală Electorală. Proces Verbal. *Monitorul Oficial*. 1931. 10 Iunie. Nr. 131. P. 5126.
16. Tabloul indicând rezultatele pe circumscripții electorale ale alegerilor pentru Adunarea Deputaților, efectuate în ziua de 1 Iunie 1931. *Monitorul Oficial*. 1931. 10 Iunie. Nr. 131. P. 5140, 5147, 5150, 5159, 5172, 5186, 5227, 5157, 5182, 5189, 5205, 5216, 5218, 5221, 5229.
17. Tabloul indicând rezultatele alegerilor pentru Senat, colegiul universal, efectuate în ziua de 4 Iunie 1931. *Monitorul Oficial*. 1931. 13 Iunie. Nr. 134. P. 5323, 5345, 5347.
18. Tabloul de candidații la alegerile generale pentru Senat, colegiile consiliilor comunale și județene efectuate în ziua de 6 Iunie 1931. *Monitorul Oficial*. 1931. 13 Iunie. Nr. 134. P. 5372.
19. Фашизм на Балканах. *Димитров Г. Избранные произведения*. Т. 1: 1910-1937 годы. Москва: Госполитиздат, 1957. С. 297-301.
20. Codreanu. Eiserne Garde. Berlin: Brunnen-Verlag Willi Bischoff. 1940. 439 S.
21. Codreanu C.Z. Pentru Legionari. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. 482 p.
22. Iorga N. *Memorii. Vol. VI: Încercarea guvernării peste partide (1931-2)*. București, 1939. 414 p.
23. Moța I. I. (ș. a.) Liga Națiunilor. Idealul, viciile și primejdia ei. *Conferință ținută la Cercul de studii al Centrului Studențesc București în ziua de 15 Dec.* 1929. Cluj: Tipografia Astra S. A. 23 p.
24. Румунські студенти бують жидів і викидають з поїздів. *Час*. 1929. 19 вересня. Ч. 285.
25. Acesta nu e sufletul nostru! *Moța I.I. Cranii de lemn. Articole 1922-1936*. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. P. 93-98.
26. Aniversarea asociației „Arhanghelul Mihai”. *Universul*. 1929. 10 Noembrie. Nr. 261. P. 8.
27. 22 Mai. *Moța I. I. Cranii de lemn. Articole 1922-1936*. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. P. 111-114.
28. La icoană. *Moța I.I. Cranii de lemn. Articole 1922-1936*. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. P. 57-60.
29. Numerus clausus. *Moța I.I. Cranii de lemn. Articole 1922-1936*. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. P. 214-221.
30. Rânduri de creștet. *Moța I.I. Cranii de lemn. Articole 1922-1936*. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. P. 232-234.
31. Lupu N.V. Cărticica șefului de cuib. Sibiu: Tiparnița Oct. L. Vestemean, 1936. 114 p.
32. Державний архів Чернівецької області.
33. Arhivele Naționale ale României.
34. Arhivele Naționale ale României. Serviciul județean al Arhivelor Naționale Suceava.

References:

1. Iordaki, C. (2013). Fashyzm u Tsentralno-Schidnii Europi: romantychna palingeneza ta politychna religiya Legionu archangela Myhaila u mijvoiennii Rumunii [Fascism in Central and Eastern Europe: Romantic Palingenesis and the Political Religion of the Legion of the Archangel Michael in Interwar Romania]. *Ukraina moderna*. Issue 20. P. 35-74. [in Ukrainian].
2. Lebedev, N.I. (1968). «Jeleznaya Gvardiya», Carol II I Hitler: Iz istorii rumynskoho fashizma, monarchii I ee vneshnepoliticheskoi «igry na dvuch

- stolach». [«Iron Guard», Karol II and Hitler: From the history of Romanian fascism, the monarchy and its foreign policy «game on two tables»]. Moskva: Mejdunarodnye otnosheniya. 327 p. [in Russian].
3. Lebedev, N.I. (1976). Krach fashizma v Rumynii [The collapse of fascism in Romania]. Moskva: Nauka, 632 p. [in Russian].
  4. Lenel-Lavastin, A. (2007). Zabytyi fashizm: Ionesco, Eliade, Chorán /Perevod s frantsuzkoho E.P.Ostrovskoi [Forgotten fascism: Ionesco, Eliade, Cioran/translation from French E. P. Ostrovskoy]. Moskva: Progress-Traditsia. 528 p. [in Russian].
  5. Sedgwick, M. (2014). Naperekor sovremennomu miru: Traditsionalizm i taynaya intelektualnaya istoria XX veka [Against the Modern World: Traditionalism and the Secret Intellectual History of the Twentieth Century]. Moskva: New Literary Review, 536 p. [in Russian].
  6. Agrigoroaiei, I. (1977). Împotriva organizațiilor naționaliste, de extremă dreaptă (1919-1920). [Against nationalist, extreme right organizations (1919-1920)] *Muzeul de istorie a Moldovei. Cercetări istorice (serie nouă)*. VIII. Iași. P. 419-426. [in Romanian].
  7. Alexandrescu, I., Bulei, I., Mamina, I. & Scurtu, I. (2000). Enciclopedia de istorie a României [Encyclopedia of Romanian history]. București: Meronia, 2000. 510 p. [in Romanian].
  8. Bruja, R.-F. (2012). Extrema dreaptă în Bucovina / Pref. Gh. Buzatu [The extreme right in Bucovina / Pref. Mr. Buzatu]. Târgoviște: editura «Cetatea de Scaun». 439 p. [in Romanian].
  9. Clark, R. (2015). Sfântă tinerețe legionară. Activismul fascist în România interbelică / traducere de M.-A. Hazaparu. [Holy legionary youth. Fascist activism in interwar Romania / translated by M.-A. Hazaparu]. Iași: POLIROM. 286 p. [in Romanian].
  10. Colț, R. (2002). Corneliu Zelea Codreanu – de la teorie la practică [Corneliu Zelea Codreanu – from theory to practice.]. *Revista istorică*. Tom XIII. Nr. 5-6. P. 263-274. [in Romanian].
  11. Ivan, M.(1933). Evoluția partidelor noastre politice în cifre și grafice 1919-1932. Studiu comparativ al rezultatelor oficiale ale alegerilor pentru Camera Deputaților din anii 1919-1932 [The evolution of our political parties in figures and graphs 1919-1932. Comparative study of the official results of the elections for the Chamber of Deputies from 1919-1932.]. Sibiu. 63 p. [in Romanian].
  12. Ornea, Z. (2015). Anii treizeci. Extrema dreaptă românească / Prefață de M. Petreu [The thirties. The Romanian extreme right / Preface by M. Petreu]. București: Cartea Românească. 376 p. [in Romanian].
  13. Nedelcu, F. (1981). De la restaurație la dictatura regală: Din viața politică a României 1930-1938 [From the restoration to the royal dictatorship: From the political life of Romania 1930-1938]. Cluj-Napoca: Dacia.447 p. [in Romanian].
  14. Sircuța, C. (2016). Viața femeilor în România interbelică / Cuvânt-înainte de Victor Neumann; Postfață de A. Heinen [The life of women in interwar Romania / Foreword by Victor Neumann; Afterword by A. Heinen]. București: Editura Oscar Print. 375 p. [in Romanian].
  15. Comunicate și circulări ministeriale, (1931). Comisiunea Centrală Electorală. Proces Verbal [Ministerial releases and circulars, (1931). Central Electoral Commission. Verbal Process]. *Monitorul Oficial*. 1931. 10 Iunie. Nr. 131. P. 5126. [in Romanian].
  16. Tablou indicând rezultatele pe circumscripții electorale ale alegerilor pentru Adunarea Deputaților, efectuate în ziua de 1 Iunie 1931 [Table indicating the results

- by electoral district of the elections for the Assembly of Deputies, carried out on June 1, 1931]. *Monitorul Oficial*. 1931. 10 Iunie. Nr. 131. P. 5140, 5147, 5150, 5159, 5172, 5186, 5227, 5157, 5182, 5189, 5205, 5216, 5218, 5221, 5229. [in Romanian].
17. Tablou indicând rezultatele alegerilor pentru Senat, colegiul universal, efectuate în ziua de 4 Iunie 1931 [1. Table indicating the results of the elections for the Senate, the universal college, carried out on June 4, 1931]. *Monitorul Oficial*. 1931. 13 Iunie. Nr. 134. P. 5323, 5345, 5347. [in Romanian].
  18. Tablou de candidații la alegerile generale pentru Senat, colegiile consiliilor comunale și județene efectuate în ziua de 6 Iunie 1931 [2. List of candidates for the general elections for the Senate, the colleges of the communal and county councils held on June 6, 1931]. *Monitorul Oficial*. 1931. 13 Iunie. Nr. 134. P. 5372. [in Romanian].
  19. Fashizm na Balkanakh [Fascism on the Balkans]. *Dimitrov G. Izbrannyye proizvedeniya*. T. 1: 1910-1937 gody. Moskva: Gospolitizdat, 1957. S. 297-301. [in Russian].
  20. Codreanu (1940). *Eiserne Garde* [The Iron Guard]. Berlin: Brunnen-Verlag Willi Bischoff. 439 S. [in German].
  21. Codreanu, C.Z. (1936). Pentru Legionari [For Legionnaires]. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară». 482 p. [in Romanian].
  22. Iorga, N. (1939). *Memorii. Vol. VI: Încercarea guvernării peste partide (1931-2)* [Memoirs. Vol. VI: The Attempt at Cross-Party Government (1931-2)]. București. 414 p. [in Romanian].
  23. Moța, I. I. (ș. a.). Liga Națiunilor. Idealul, viciile și primejdia ei. *Conferință ținută la Cercul de studii al Centrului Studențesc București în ziua de 15 Dec. 1929* [League of Nations. The ideal, its vices and danger. Conference held at the Study Circle of the Bucharest Student Center on Dec. 15. 1929.]. Cluj: Tipografia Astra S. A. 23 p. [in Romanian].
  24. Ромунські студенти б'ють жидів і викидають з поїздів [Romanian students beat Jews and throw them off trains]. *Chas*. 1929. 19 veresnya. CH. 285. [in Ukrainian].
  25. Acesta nu e sufletul nostru! [This is not our soul!]. *Moța I.I. Cranii de lemn. Articole 1922-1936* [Wooden skulls. Articles 1922-1936]. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. P. 93-98. [in Romanian].
  26. Aniversarea asociației «Arhanghelul Mihai» [The anniversary of the «Archangel Michael» association]. *Universul*. 1929. 10 Noembrie. Nr. 261. P. 8. [in Romanian].
  27. 22 Mai [May 22.]. *Moța I.I. Cranii de lemn. Articole 1922-1936* [Wooden skulls. Articles 1922-1936]. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. P. 111-114. [in Romanian].
  28. La icoană [At the icon]. *Moța I.I. Cranii de lemn. Articole 1922-1936* [Wooden skulls. Articles 1922-1936]. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. P. 57-60. [in Romanian].
  29. Numerus clausus [Numerus clausus]. *Moța I.I. Cranii de lemn. Articole 1922-1936* [Wooden skulls. Articles 1922-1936]. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. P. 214-221. [in Romanian].
  30. Rânduri de creștet [Rows of capital]. *Moța I.I. Cranii de lemn. Articole 1922-1936* [Wooden skulls. Articles 1922-1936]. Sibiu: Editura «Totul pentru Țară», 1936. P. 232-234. [in Romanian].
  31. Lupu, N.V. (1936). *Cărticica șefului de cuib* [Nest leader's booklet]. Sibiu: Tipărița Oct. L. Vestemean. 114 p. [in Romanian].
  32. Derzhavnyi arkhiv Chernivetskoï oblasti [State Archive of Chernivtsi region].

33. Arhivele Naționale ale României [The National Archives of Romania].
34. Arhivele Naționale ale României [The National Archives of Romania]. Serviciul județean al Arhivelor Naționale Suceava. [The county service of the Suceava National Archives].

Ihor Piddubnyi

IDEOLOGICAL BASIS AND INITIAL ACTIVITIES OF REPRESENTATIVES OF THE IRON GUARDS MOVEMENT IN ROMANIA

The aim is to trace the process of the birth and development of the activities of the Romanian Legionnaire movement, headed by Corneliu Zelea Codreanu basing on the available source base and the research work of the researchers. The research methodology is based on the principles of historicism, objectivity, comprehensiveness and integrity, systematicity in the presentation of the material. To solve the main tasks, we used methods of analysis and synthesis, problem-chronological. The scientific novelty lies in the fact that for the first time in Ukrainian historiography, the ideology of the Legionnaire movement in Romania has been traced in connection with the creation of the Legion of Archangel Michael and the deployment of its activities in the late 1920s – early 1930s at a stage when the organization had an exclusively elitist character. Attention is paid to the provisions that arose in the 1920s and were developed by philosophers who were supporters of the organization. The organizational structure is considered as a response to the tasks set before the organization by the founders and managers. attention was paid to the way of participation in the political life of the Kingdom of Romania, where alongside terrorist acts there was also a struggle for seats in the parliament. Conclusions. After the First World War, new political movements and organizations began to appear in the Kingdom of Romania within its new borders and with universal suffrage against the background of traditional political parties. A number of right-wing movements were based on the conservative idea of Orthodoxy and Romanism, which were combined with various, sometimes terrorist, ways of achieving a political goal. The appearance of the Legion of the Archangel Michael was the result of the development of the student nationalist movement and the activities of the National Christian Defense League. The activity was based on the principle of protecting the titular nation based on the ideas of traditionalism and anti-Semitism. The idea to create an organization based on elitism was combined at the beginning of the activity with attempts to gain support from supporters of the movement within the country. The structure of the organization was built according to the principle of military organization with mandatory observance of discipline. The expansion of the organization in the 1930s was carried out on the basis of the foundations laid during the existence of the Legion of Archangel Michael.

Key words: Romania, Corneliu Zelea Codreanu, traditionalism, Legion movement, Legion of Archangel Michael, anti-Semitism.

Отримано: 08.11.2022 р.